

Aile Çocuk İlişkisi

Doç. Dr. Fatma GÜDÜCÜ TÜFEKÇİ

Aile, toplumun en küçük birimi ve temel taşlarından biridir (Oktay, 2002). Aile içi ilişkilerin olumlu olması, anne - babaların tutumları, özellikle temel güven duygusu açısından anne ile ilişkileri ve diğer aile bireylerinin özellikleri çocuğun psikolojik gelişimi için çok önem taşımaktadır. Anne-babaların çocuklarıyla ilişkileri dünyayı ya güvenli ve yaşamaya değer ya da korkulacak, güvensiz bir yer olarak algılamalarına neden olmaktadır (Yörükoğlu, 2000; Saygı ve Balat, 2013; (Difilippo ve Overholser, 2002; Nomura, Wickramaratne, Warner, Mufson ve Weissman, 2002; Öngider, 2011; Caughlin ve Huston, 2002).

Birey doğduğu andan itibaren ailesiyle tanışmakta ve aile bireyleriyle ilişki kurmaktadır (Kırık, 2014). Aile, temel davranış özelliklerinin kazanıldığı ve üyelerinin birbirleriyle ilişki kurmayı öğrendiği yerdir. Çocuğun gelecekte kendine ve dünyaya nasıl bakacağını temelleri, büyük ölçüde yaşamın ilk yılında yaşadığı ilişkinin kalitesiyle belirlenmektedir (Tezel, 2004).

Ailede bulunan bireylerin ilişkileri, onların ruh sağlığını önemli oranda etkiler. Çocukların sağlıklı kişilik gelişimlerinin temelini aile içindeki ilişkiler oluşturmaktadır. Karşılıklı saygı, sevgi, hoşgörü ve fedakârlığa dayanan ilişkilerle yetişen çocuklar sağlıklı kişilik geliştirirler (Aslan ve Cansever, 2007; MEGEB, 2007).

Aile çocuk ilişkisinin temelini anne-baba/ebeveyn çocuk ilişkisi oluşturmaktadır. Çocukluk döneminin en belirleyici deneyimleri ebeveynlerle kurulan ilişkilere dayanır. Araştırmalar bebekler ve küçük çocuklarla yetişkinler arasındaki destekleyici ilişkilerin çocukların sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimi üzerine somut ve uzun süreli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir (Zeanah ve Doyle Zeanah, 2001). Çocuklukta ebeveynle kurulan bağın etkisi kişilerin yetişkinlik döneminde kuracağı ilişkilere de yansımaktadır. Anne baba-bebek ilişkisi bebeğin gerek güven gerekse güvensizlik duymasını büyük ölçüde belirler. Güven, an-

neler ve bebeklerin davranışlarını birbirlerinin mizaçlarına ve gereksinimlerine eş güdümledikleri, tutarlı ve akla uygun olduğu zaman doğar (Gander ve Gardiner, 2001; Saygı ve Balat, 2013).

Son yıllarda, ebeveyn-çocuk arasındaki ilişki, ebeveyninden çocuğa doğru olan tek taraflı bir etkilenmeden çok, çocuğun ve ebeveynin karşılıklı olarak birbirini etkilediği iki yönlü etkileşimli bir süreç çerçevesinde değerlendirilmektedir. Fakat özellikle, ebeveynlerin, çocuklarının yaşı küçük olduğunda, çocuklarının günlük yaşamlarını kontrol ettikleri ve daha olgun kişiliklere ve yapılanmış düşünce ve eylem örüntülerine sahip oldukları ve çocukluk döneminin ise hızlı öğrenme ve esneklik dönemi olduğu gerçeği göz önünde bulundurulursa, ebeveynlerin çocukları üzerindeki etkilerinin daha fazla olması doğaldır (Maccoby, 2002; Saygı ve Balat, 2013)

Anne-Baba-Çocuk İlişkisi

Çocuk hayata ilişkin bilgi ve becerileri anne ve babasından öğrenir. Anne-babanın çocuğa karşı takındıkları tavır, bebeklik döneminden itibaren çocuk üzerinde derin ve kalıcı izler bırakır. Çocuğa anne-babanın gösterdiği dengeli sevgi ve koruma duygusu, çocukta güven duygusunun gelişimine yardımcı olur. Çocuk böylece insanları sevmeyi, onlarla ilişki kurmayı öğrenir (MEGEB, 2007).

Çocuk anne ve babasını taklit ederek sosyal yaşama alışı. Aile içinden seçtiği örnek kişi, bozuk kişilik yapısına sahipse, kötü davranış şeklinin çocukta da görülme olasılığı yüksektir. Bu nedenle, anne-babanın çocuğa iyi örnek olması çok önemlidir. Anne-babalar sözlerden çok davranışlarıyla model olmaları gerekir (MEGEB, 2007).

Anne-baba-çocuk ilişkisi, çocuğun kişilik gelişiminde de son derece önemli bir rol oynamaktadır. Kişinin psikolojik gelişimi üzerinde çok önemli olan

saygı gösterir, birbirlerine zaman ayırır ve bu zamanı kaliteli bir şekilde geçirir, davranış standartları bellidir. İletişim, her ilişkide olduğu gibi kuşkusuz aile ilişkilerinde de önemli bir yer tutmaktadır (Miller ve ark., 2000).

Sağlıklı işlevleri olan aile üyelerinin ilişkilerinde ve iletişimlerinde yapıcı tutum ve davranışlar sergiledikleri ifade edilmiştir (Zorbaz ve Owen., 2013). Ailede sağlıklı iletişimin varlığı, aile üyelerinin birbirlerini anlamalarını sağlar ve aralarında kuvvetli bir bağ oluşturur. Ayrıca, çocuklara doğru iletişimi öğretir. Aile içi sağlıklı iletişimin varlığı, ailenin diğer kişilerle ilişkilerini de olumlu yönde etkiler. Bireycilik, bencillik, paylaşamama, öfke, yargılama, kötümserlik, yalnızlık duygusu azalır. Böyle bir ailede karşdakini anlamaya çalışma, birlikte karar verme, hatalara karşı tolerans ve sevgi hakimdir. Sağlıklı iletişimin var olduğu ailelerde tek bir otoriter güç olmaz. Bu güç uygun yer ve zamanda üyelerce paylaşılır. Sağlıklı iletişim kurabilen ailelerde kriz ve stres ile baş etmek kolaylaşır (Tezel, 2004; Washington, 2001)

Çocuklarını her davranışı için eleştiren, kınayan, onların duygu ve düşüncelerini önemsemeyen, küçümseyen, düşüncelerini ve davranışlarını denetimleri altında bulundurmak isteyen ebeveynler; tedirgin, kendine güvenmeyen ve kendine saygısı az bireyler yetiştirirler. Çocuğunu duygu ve düşüncelerini ifade etmesi için cesaretlendiren, ifade ettiği duygulardan dolayı onu azarlamayan, kınamayan ebeveynler; kendine güvenen ve saygı duyan, girişken ve insan ilişkilerinde başarılı bireyler yetiştirirler (Tezel, 2004).

Aile üyelerinin birbirinin hakkına saygı göstermediği, baskı uyguladığı, tehlikeye maruz bıraktığı, ihmâl ettiği, sevgi göstermediği durumlarda istismar ve şiddet ortaya çıkmaktadır (Coocklin, 2001). Bu durum aile içi etkileşimi olumsuz yönde etkiler. Aile içinde olumlu etkileşim sağlanmazsa aile dağılır, varlığını sürdürmez. Anne-baba yaşı, evlilik ve ebeveynliğe hazırbulunmuşluk, ana-babanın sağlık düzeyleri, birbirlerine olan saygı ve güvenleri, yetiştirilme biçimleri, ekonomik ve sosyal güvenceleri, çocuğun istenip/istenmemesi, sağlık düzeyi, cinsiyeti, aile üyelerinin beraber geçirdiği zaman, kullandığı mekan, aileyi örseleyen ölüm, iflas gibi stres yaratan olaylar, aile içi etkileşimi etkileyen başlıca faktörlerdir (Coocklin, 2001).

İnsanın kişiliği, yaşadığı tüm etkileşimlerin ürünüdür; kurduğu ilişkiler ise kişiliğin ürünüdür (Tezel, 2004). Tüm bu görüşlere bakıldığında sağlıklı iletişim kurmanın, aile ortamında olmazsa olmaz bir faktör olduğu görülmektedir (Zorbaz ve Owen, 2013).

KAYNAKLAR

1. Akgün E, Yeşilyaprak B: Çocuk Ana Baba İlişki Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24;44-53, 2010.
2. Akkök F: *Farklı Özelliğe Sahip Çocuk Aileleri ve Ailelerle Yapılan Çalışmalar*. Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş, A Ataman (Ed), Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, 2005.
3. Aslan N, Cansever AB: Okuldaki Sosyal Etkinliklere Katılımda Ebeveyn-Çocuk Etkileşimi. *Ege Eğitim Dergisi*, (8)1; 113-130, 2007.
4. Baran AG: *Türkiye'de Aile İçi İletişim Ve İlişkiler Üzerine Bir Model Denemesi*. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü 2014; 1, Issn1305-5992
5. Bowlby J: *Attachment Behaviour. Attachment and Loss*. Volume I: Attachment. 2nd ed. New York: Basic Books; 1982. p.177-264.
6. Burger JM: *Kişilik* (Çeviri. ID Sarıoğlu). İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2006.
7. Çiğerli Ö, Topsever P, Alvir TM, Görpeliöğlu S: Engelli Çocuğu Olan Anne-Babaların Tanı Anından İtibaren Ebeveynlik Deneyimleri: Farklılığı Kabullemek. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 8(3);86-92, 2014.
8. Caughlin JP, Huston TL: A contextual analysis of the association between demand/withdraw and marital satisfaction. *Pers Relatsh*, 9;95-119, 2002.
9. Coocklin A: Eliciting children's thinking in families and family therapy. *Family Process*. Rochester, 40(3); 293-312,2001.
10. Collins NL, Laurson W: Adolescents' relationships with parents. *J Lang Soc Psychol*, 22; 58-65, 2003.
11. Cüceloğlu, D: *İnsan ve Davranışı Psikolojinin Temel Kavramları*. İstanbul. Remzi Kitabevi, 2007.
12. Çakır S: *Evli bireylerin evlilik uyumlarının ana babalarına bağlanma düzeyleri ve demografik değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2008.
13. Difulippo JM, Overholser JC: Depression, adult attachment and recollections of parental caring during childhood. *J Nerv Ment Dis*, 190;663-669, 2002.
14. Eremiş S, Bellibaş E, Özbaran B. Büküşoğlu ND, Altıntoprak E, Bildik T ve ark: Ayrılma anksiyetesi bozukluğu olan okul öncesi yaş grubu çocukların annelerinin mizaç özellikleri. *Türk Psikiyatri Derg*. 20;14-21, 2009.
15. Freud S: *Haz İlkesinin Ötesinde Ben ve İd* (Çeviri. AN Babaoğlu). İstanbul, Metis Yayınları, 2001.
16. Fonagy P: *Introduction to attachment theory*. Attachment Theory and Psychoanalysis. 1st ed. New York: Other Press; 2001. p.5-18.
17. Gander M, Gardiner H: *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, Çev. Bekir Onur, İmge Kitabevi, İstanbul, 2001.

18. Güvenir T: *Bağlanma Kuramı*. In Aysev AS, Taner YI (editors). *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları*, İstanbul, 2007, 48-50.
19. Hortaçsu N: *Çocuklukta İlişkiler Ana Baba, Kardeş ve Arkadaşlar*. Ankara. İmge Kitabevi, 2003.
20. Kerr SM, McIntosh JB: Coping when a child has a disability: exploring the impact of parent-to-parent support. *Child: Care, Health and Development*, 26; 309-22, 2000.
21. Kesbir S, Kavzoğlu SÖ, Üstündağ MF: Bağlanma ve Psikopatoloji. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(2); 321-342, 2011.
22. Kırık AM: Aile ve Çocuk İlişkinde İnternetin Yeri: Nitel Bir Araştırma. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi Journal of Research in Education and Teaching*, 3(1); Issn: 2146-9199, 2014.
23. Keskin G, Çam O: Ergenlik ve bağlanma süreci: Ruh sağlığı açısından literatürün gözden geçirilmesi. *Yeni Symposium*, 47; 53-57, 2009.
24. Lamb ME: Kültürlerarası bakış açısı ile babanın çocuk gelişimindeki rolü ve önemi. *Çocuğun Yaşamında Babanın Rolü ve Önemi Sempozyum Raporu. Anne Çocuk Eğitim Vakfı Yayını*, İstanbul, 2001;18-38.
25. Lindgren K: Relationships among maternal-fetal attachment, prenatal depression, and health practices in pregnancy. *Res Nurs Health*, 24(3);203-217, 2001.
26. Lindgren K: A comparison of pregnancy health practices of women in inner-city and small urban communities. *J Obstet Gynecol Neonatal Nurs*, 32(3); 313-321, 2003.
27. Maccoby, E: Parenting effects: Issues and controversies. J. G. Borkowski, L. S. Ramey ve M. Bristol-Power, (Ed.), *Parenting and the child's world: Influences on academic, intellectual and socialemotional developmen*, 2002.
28. Mahler MS, Pine F, Bergman A: *İnsan Yavrusunun Psikolojik Doğumu*. (Çeviri. AN Babaoğlu). İstanbul, Metis Yayınları, 2003.
29. Miller L, Steiner D, Reid S, Trowell J, Holditch L: *Çocuğunuzu Tanıyın: 0-6 Yaş* (Çeviri. F Doruker). İstanbul, Altın Kitaplar, 2004.
30. Miller IW, Ryan CE, Keitner GI, Bishop DS, Epstein NB: The McMaster approach to families: Theory, assesment, treatment and research. *Journal of Family Therapy*, 22; 168-189, 2000.
31. Nakash-Eisikovits O, Dutra L, Westen D. Relationship between attachment patterns and personality pathology in adolescents. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*, 41;1111-1123, 2000.
32. Nomura Y, Wickramaratne PJ, Warner V, Mufson L, Weissman MM: Family discord, parental depression and psychopathology in offspring: ten-year follow-up. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*, 41;402-409, 2002.
33. Oktay A. *Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem*. İstanbul. Epsilon Yayınları, 2002.
34. Öngider N: Anne-Baba İle Okul Öncesi Çocuk Arasındaki İlişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches In Psychiatry*, 5(4);420-440, 2013.
35. Öngider N. Anksiyete düzeyleri açısından boşanmış ve evli anneler ile çocuklarının incelenmesi. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 48;66-70, 2011.
36. Sarı HY: Zihinsel engelli çocuğu olan ailelerde aile yüklenmesi. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*,11(2);1-7, 2007.
37. Saygı D, Uyanık Balat G: Anasınıfına devam eden çocukları olan annelerin çocukları ile ilişkilerinin incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*, 10(1); 844-862, 2013.
38. Soysal Ş, Bodur Ş: Bir büyüme masalı: okul korkusu. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 13;234-236, 2004.
39. Soysal AŞ, Bodur Ş, İşeri E, Şenol S: Bebeklik dönemindeki bağlanma sürecine genel bir bakış. *Klinik Psikiyatri*, 8; 88-99, 2005.
40. Sroufe LA: Attachment and development: A prospective, longitudinal study from birth to adulthood. *Attach Hum Dev*, 7; 349-367, 2005.
41. Taşkın N, Erkan: The influence of father education programs on the levels of father involvement with children: an experimental study. *Hacettepe University Journal of Education*, 37; 136-148, 2009.
42. Taşkın N: Çocukların Gelişiminde Katkıları Unutulanlar: Babalar. *EĞİTİM-BİR-SEN*, 2011; 7:20, s: 43-47.
43. TC. Milli Eğitim Bakanlığı, *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Aile ve Çocuk*, 2007, Ankara.
44. Tezel A: Aile içi iletişim. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, ISSN: 1303-5134 www.insanbilimleri.com 22. 11. 2004 p:1-6.
45. Uytun MÇ, Öztöp DB, Eşel E: Ergenlik ve Erişkinlikte Bağlanma Davranışının Değerlendirilmesi. Düşünen Adam. *The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 26;177-189, 2013.
46. Washington GT: Families in crisis. *Nursing Management*, 32(5); 28-33, 2001.
47. Yağmurlu B, Kodalak AC: *Bağlanma, mizaç ve ebeveyn-çocuk ilişkileri*. T. Solmuş (Ed.), *Bağlanma, evlilik ve aile psikolojisi* içinde. İstanbul: Sistem, 2010:111-125.
48. Yılmaz SD: Prenatal Anne-Bebek Bağlanması. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 10 (3); 28-33, 2013.
49. Yavuzer H: *Ana- Baba Okulu*. İstanbul. Remzi Kitabevi, 2003.
50. Yılmaz SD, Beji NK: Prenatal Bağlanma Envanterinin Türkçe'ye uyarlanması: güvenilirlik ve geçerlilik çalışması. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 16;2, 103-108, 2013.
51. Yılmaz SD, Beji NK: Gebelerin stresle basa çıkma, depresyon ve prenatal bağlanma düzeyleri ve bunları etkileyen faktörler. *Genel Tıp Dergisi*, 20(3); 99-108, 2010.
52. Yörükoğlu A. *Çocuk Ruh Sağlığı*. (24. Basım) İstanbul: Özgür Yayınları, 2000.
53. Zeanah CH, Doyle Zeanah P: Towards a definition of infant mental health. *Zero to Three*, 22(1);13-20, 2011.
54. Zorbaz SD, Owen FK: Çocuklar İçin Aile İlişkileri Ölçeği'nin Geliştirilmesi Developing Family Relationship Scale For Children. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39); 58-67, 2013.